ئەمە لەچ ئێستایەکداین؟..
نیهاد جامی

پرسیارکردن لەو ساتەی تیایدا دەژین، گەڕانە بەدوای ئاستە وون بووەکەی خەمان، ئەوەی ناگەڕێت بۆ ئەو زەمەنە ئەوە تەنیا دەسەڵاتی سیاسیە، چونکە ئێستا بۆ دەسەلات بریتیە لەساتەوەختی چێژ، لەکاتێکدا بۆ کۆمەلگا لەدایکبوونی برینە، لەنێوان وێنەی چێژ و برین، مەتیقی دەسەلات و کۆمەلگا دەخولقێت، وێنەیەکی سادیانەی ژیانە، دەسەڵات چێژ لەو برینەی کۆمەلگا دەبینێت، ئەو ئارەزووکردنە بۆ خوێن، ویستێکی زەوتکردنی ئیرادەی هەمووانە، کوشتنی خەسڵەتی جیاوازیە، هەوڵێکە بۆ ئەوەی نەتوانین بیر لە ئێستامان بکەینەوە.
هێزی کولتور لەکوێی ئەو ئێستایەدایە؟ پرسیارێک ئاراستەی دەسەڵات ناکرێت، هێندەی پرسیارێکە بۆ وەبیر هاتنەوەی کۆمەڵگا، ئەمە بۆ ئەوەی بیربکەینەوە، دەبێت بیرمان بێتەوە، کەی ژیانی ئێمە بەگژداچوونەوە بووە بۆ دەسەلات، ئەو فۆڕمەی دەسەڵات وێنەیەکی جیاوازی نیە، هێندەی ڕووخسارەکانی جیاوازن، دەنا بە خۆی یەک وێنەی هەیە، ئەویش وێنەی دەسەلاتی فاشیزمە، ئەمە کە برینمان ساتێکی هەمیشەیی ژیانە، لەبەردەم ئەگەرێکی نوێدا نین، بەڵام دەکەوینەوە ناو دووبارەکردنەوەی مێژوو، کۆتایی بەعسیزم و کۆتایی بنەماڵەی کوردی، دوو کۆتایین درێژکراوەی یەکترین، چونکە سەرەنجام فاشیزم کە لەئاستی باڵای دەسەلاتدا نوێنەرایەتی ئایدیۆلۆژیا دەکات، ئەوە ئێمە نین کۆتایی پێدەنین، بەڵکو سەرمایەداری بۆ خۆی تا ئەو شوێنە ڕێگای دەدات کە داکۆکی لەهێزی ئەو دەکات، بنەماڵەی کوردیی تا ئەو شوێنەی کاری کۆمپانیا و بازرگانی و ئایدیای بیری سەرمایەداری بەڕێوە دەبات، نوێنەرایەتی ئەو دەکات، هیچ کاتێک نوێنەرایەتی خۆی ناکات، بەڵکو فۆڕمێکی ئەویتری دەرەوەی ئێمەیە، ئەو فۆڕمە دەتوانێت بە بیانوی نەتەوە فریوومان بدات، وەک چۆن بەدرێژایی مێژوو نەتەوە کراوە بەو بیانوەی کە ئێمە دەستخەرۆ بدات، ململانەی بنەماڵەکان کێشەی ئایدیۆلۆژی نین، هێندەی وابەستەی ئەگەرێکی ململانەیە دەبێت ئامادەبوونی هەبێت، بەڵام دیسان دەپرسین هێزی کولتور لەکوێدایە؟
ئەوە نائامادەبوونی کولتور نیە لەئێستادا، هێندەی نەبوونی نوێنەرانی کولتورە، بەوەی نوسەران و هونەرمەندان لەناو کایەی بنەماڵەکان تواونەتەوە، ئەو هێزە ڕۆشنبیریەی دەیەوێت نوێنەرایەتی

کولتور بکات، لەراستیدا هێڵێکی باریک هەیە لەنێوان ئەوان ودەنگەلێک کە لەناو بنەماڵەدایە، بۆیە سەختە بتوانین لەیەکتریان جیا بکەینەوە، ئەو هێزە توانای هەیە بە ئەوەی لەئەستای کولتوردا بژیەت، تەبگات لەوەی ژنکوژی ئەخلاقێکی سیاسی بنەماڵەییە زادەی دۆخێکی دەسەڵاتی سادیە کە بەدوای ڕاپەڕین هێنایەنە بوون وەک کولتورێکی بنەماڵەیی ئەو دوو بنەماڵە کوردیە، کە دەبێت بپرسین: ئاخۆ ڕاپەڕینی بەهاری نەوەت و یەک ڕاپەڕینی پیاوی کوردیی بوو بەسەر ژندا؟

ئەوە پرسیار نیە بە وەلامدانەوە، هێندەی کاتێک ژمارەی ژنکوژراوەکانمان بیر دەتەوە، پێویستمان بە تەریق بوونەوەیە کە پیاوین لەکۆمەڵگای کوردیدا، پیاوین و بنەماڵەکان ناوەندی سەربەخۆ بە ژنان دەکەنەوە، کەچی ژمارەی ژنە کوژراوەکان زیاد دەکات، کاتێک خۆرئاواییەک ئێمە دەبینێت وادەزانێت دامەزراوەی کۆمەڵگای مەدەنیمان هەیە بەبونی ئەو سەنتەرو ناوەندە جیاوازانە، هێزی کولتور پێویستی بەوەیە دیوارێک درووست بکات لەنێوان ڕاستەقینەی کولتور و ناوەندە بنەماڵەییەکانی لە ئەستادا خوازیارن خۆیان وەک ناوەندی کولتوری بە ئێمە بناسێنن، لەو ئەستایەدا چیرۆک وەک گێڕانەوە و بەتایبەت ڕۆمان توانای ئەوەی هەیە ئەو مێژووە درەزنانەی دەسەڵات ئاشکرا بکات، ئێمە بە خۆمان لە□□□ی پێنج نەقلەت و ڕۆمان ویستمان پەردە لەڕووی ئەو هەموو ئارەزووە سادیەی بنەماڵەیی ئەبمالین، قسە لەکەی ئەو مێژووە خوێناویە بکەین لە□□□ی گێڕانەوەی ئەدەبی، بەڵام ئەوە تەنیا دەنگێک نیە ئێمە کۆمەڵێک دەنگمان هەیە کە لەئەمەش زیاتر کاریان لەسەر ئەو ئاستە ئەدەبیە کردووە بە ئەو ئەستایەی تیایداین، ئەوە تەنیا ڕۆمان نیە ئەو هێزەی هەیە، هونەری شێوەکاری و هونەری شانۆ کە ئەو ڕۆڵەیان نەبینیووە، بەڵام لەتوانایاندایە نوێنەرایەتی کولتور بکەن لەو ئەستایەی تیایداین.

نیهاد جامی- فەرەنسا